УДК 612.7
Клапчук В.В., д-р мед.наук, проф.,
НУ «Запорізька політехніка»,
м. Запоріжжя, Україна

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ В УКРАЇНІ: СУДЬБА СПЕЦІАЛЬНОСТІ

За роки підготовки в Україні фізичних реабілітологів з вищою фізкультурною освітою таку кваліфікацію отримали понад 80 тисяч випускників вищих навчальних закладів. Проте, у медичних лікувально-профілактичних закладах працюють тільки близько 3 тисяч з них, хоча гадалося, що саме вони дозволять на більш високому методичному рівні здійснювати процес фізичної реабілітації на стаціонарному, амбулаторно-поліклінічному та санаторному етапах. Очікувалось, що фізична реабілітація, як спеціальність, замінить лікувальну фізичну культуру, яка в якості спеціальності осіб з медичною та фізкультурною освітою на державному рівні існувала з 1928 року.

Розглядаючи у теперішній час результати реорганізації, яку планували здійснити, слід зазначити, що однією з причин її провалу стало те, що у Міністерстві охорони здоров'я України багато років дотримувались вимог однопрофільного міністерства колишнього СРСР щодо заборони без медичної освіти здійснювати фізичну реабілітацію у лікувально-профілактичних закладах галузі. Це спочатку позначилось на методистах та інструкторах лікувальної фізичної культури з фізкультурною освітою, а потім – і на фізичних реабілітологах. Неодноразові зусилля та звертання у міністерства та інстанції найвищого рівня дозволило лише частково врегулювати роботу фахівця фізичної реабілітації у закладах, підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я. Таким було розпорядження міністра від 5 листопада 2001 року, яке дозволяло за потреби

вводити посаду з фізичної реабілітації для фахівців з вищою фізкультурною освітою. Але звичайно вони отримували заробітну плату медичних сестер з лікувальної фізкультури чи масажу, хоча професія «Фахівець з фізичної реабілітації» була внесена до класифікатора професій України ДК 003:2005 під кодом 3226. Проте, такі посади не було внесено до штатних розписів лікувально- профілактичних закладів Міністерства охорони здоров'я.

Такий розвиток питання спонукав до створення Всеукраїнського об'єднання фахівців фізичної реабілітації для формування статусу та розвитку цієї професії. У вересні 2007 року було проведено установчі збори Української Асоціації фахівців фізичної реабілітації.

У 2010 році на ІІІ Конференції Асоціації, яка відбулась у м.Львові, були внесені Статутні зміни. Ключовим було внесення змін у назву організації з ГО "Українська Асоціація фахівців фізичної реабілітації" на ГО "Українська Асоціація фізичної терапії".Тепер усі сподівання на нову спеціальність – фізичну терапію, яка прийшла на зміну спеціальності «Фізична реабілітація». Фізичних терапевтів та ерготерапевтів з 2018 року почали готувати у вищих закладах освіти України в галузі знань «Охорона здоров'я». На сьогодні у переліку ВУЗів України, де готують фізичних терапевтів і ерготерапевтів, їх число збільшується. Під час відновного лікування та на етапах медичної реабілітації їм дозволено працювати у лікувально-профілактичних закладах, підпорядкованих МОЗ, де відділення фізичної і реабілітаційної медицини очолюють лікарі. При цьому використовують Настанови Всесвітньої Конфедерації фізичної терапії з мінімальних очікуваних компетенцій. Проте на підготовку фахівців з фізичної терапії, ерготерапії мають ліцензії біля 100 закладів вищої освіти (державної та приватної форм власності). Жоден з них в 2019 році не заповнив ліцензовані обсяги. Залишок місць складає в більшості з них від 20-30 до 60-70 відсотків.

Заслуговують на увагу і погляди педагогів на проблему спадкоємності лікувальної фізичної фізкультури з іншими спеціальностями, які ніяк не претендують на роль носіїв істини у останній інстанції. Ними підкреслюється, що медична реабілітологія – порівняно молода спеціальність, яка "вийшла" з лікувальної фізичної культури. Однак можна говорити лише про зміну назви спеціальності, оскільки реабілітологія сьогодні – це і по суті і за змістом – вчорашня лікувальна фізична культура. І навіть спроби деяких медичних колективів впровадити в практику вітчизняної медичної реабілітології окремі методики з арсеналу кінезітерапії (західного аналога лікувалної фізичної культури) нічого докорінно не змінюють в її змісті. Тим часом внутрішній зміст самого терміна "медична реабілітація" по суті своїй більш об'ємно, ніж той же зміст термінів "лікувальна фізична культура" або "кінезітерапія". Але основна проблема сучасної медичної реабілітології полягає зовсім не в тому, щоб зібрати в рамках однієї спеціальності засоби і методи, використовувані в різних областях медицини. Сьогодні для медичної реабілітології більш важливо отримати фізіологічні обґрунтування і виробити фізіологічно виправдану концепцію ефективного проведення комплексних реабілітаційних процедур. Крім того, педагоги вважають, що медична реабілітація спортсменів як частина спортивної медицини повинна мати свої специфічні відмінності від звичайної медичної реабілітації в зв'язку зі специфічними цілями і завданнями спортивної медицини в цілому. Але ці відмінності стають зрозумілими тільки в разі прийняття реабілітологами (і перш за все провідними спеціалістами в медичній реабілітології, які визначають загальну політику в своїй спеціальності) істинно системних позицій в фізіології і медицині.